

การย้ายถิ่นข้ามพรมแดนและสภาพชีวิตความเป็นอยู่ของแรงงานข้ามชาติลาว CROSS-BORDER MIGRATION AND LIVING CONDITIONS OF LAO MIGRANT WORKERS

ศิรินุช คาน¹

¹ฝ่ายการตลาด บริษัท ไครโอวิวา (ประเทศไทย) จำกัด

Sirinuch Khan¹

¹Marketing Department, Cryoviva (Thailand) Company Limited

(Received: October 18, 2019; Revised: November 10, 2019; Accepted: December 3, 2019)

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการย้ายถิ่นข้ามพรมแดนและสภาพชีวิตความเป็นอยู่ของแรงงานข้ามชาติลาว กลุ่มตัวอย่างเป็นแรงงานข้ามชาติลาวที่เข้ามาทำงานในไทย จำนวน 400 ราย โดยใช้การสุ่มตัวอย่างแบบง่าย เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยแบบสัมภาษณ์มีโครงสร้าง วิเคราะห์ข้อมูลด้วยค่าร้อยละ ความถี่ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลจากการศึกษา พบว่า การย้ายถิ่นข้ามพรมแดนของแรงงานข้ามชาติลาว โดยส่วนใหญ่มีญาติหรือเพื่อนเป็นกลุ่มบุคคลร่วมเดินทางข้ามแดน โดยใช้เงินทุนของตนเอง เดินทางกลับไปยัง สปป.ลาว มากกว่า 3 ครั้ง/ปี โดยมีวัตถุประสงค์หลักคือ เยี่ยมครอบครัวหรือญาติ ด้านสภาพชีวิตความเป็นอยู่ พบว่า แรงงานข้ามชาติลาวส่วนใหญ่อาศัยอยู่กับนายจ้าง มีสภาพที่พักอาศัยที่ดี เคยเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมกับคนไทย และส่งเงินกลับภูมิลำเนาเฉลี่ย 20,752.73 บาทต่อปี ส่วนทักษะด้านภาษา พบว่า สามารถพูดภาษาไทยได้อย่างคล่องแคล่ว แต่ยังมีข้อจำกัดด้านทักษะการอ่านและการเขียน

คำสำคัญ: การย้ายถิ่น, สภาพชีวิตความเป็นอยู่, แรงงานข้ามชาติลาว

ABSTRACT

This research aimed to study cross-border migration and living conditions of Lao migrant workers. The sample consisted of 400 migrant workers from Laos, who came to work in Thailand. Using simple random sampling, data collecting by the structured interview and data were analyzed by percentage, frequency, mean and standard deviation. The results demonstrated that most of the cross-border migration of Lao migrant workers had relatives or friends in the traveling group and used their own funds. They traveled back to Laos more than 3 times/year with the main objective of visiting families or relatives, in terms of living conditions found that most of the Lao migrants lived with their employers and had good living conditions, also participated in social activities with Thai people, and sent money back to hometown at an average of 20,752.73 baht per year. In term of language skills, it was found that Lao migrant workers could speak Thai fluently, but they still had the limitations in reading and writing skills.

Keywords: Migration, Living Condition, Lao Migrant Workers

บทนำ

นับตั้งแต่ทศวรรษที่ 2500 ประเทศไทยได้เริ่มการพัฒนาภายใต้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ที่มุ่งพัฒนาไปสู่สังคมอุตสาหกรรม จนส่งผลให้ภาคการผลิตของไทยค่อยๆ เปลี่ยนจากเกษตรกรรมมาเป็นอุตสาหกรรมมากขึ้น ซึ่งมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างตลาดแรงงานอย่างสำคัญ จากแรงงานที่เคยอยู่ในภาคเกษตรกรรมกว่าร้อยละ 60 ในช่วงก่อนทศวรรษที่ 2530 ปัจจุบันมีแรงงานภาคเกษตรกรรมเพียงร้อยละ 36 โดยประมาณ จากอัตราการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจอย่างต่อเนื่องกว่าร้อยละ 10 ต่อปี ในช่วงปี 2531-2533 ทำให้การจ้างงานในภาคนอกการเกษตรขยายตัวอย่างสูง รวมถึงการจ้างงานในภาคการเกษตรมีระยะสั้นเพียง 6 เดือน/ปี แต่การทำงานในภาคอุตสาหกรรมภาคบริการ มีการจ้างงานตลอดปี แรงงานในภาคนี้จึงมีรายได้ประจำ ภายใต้บริบทดังกล่าวเกษตรกรจำนวนมากได้หันไปเป็นแรงงานในภาคบริการ (อานันท์ กาญจนพันธุ์ และ ชัยพงษ์ สำเนียง, 2557)

การลดลงของแรงงานในภาคเกษตรกรรมยังเกี่ยวข้องโดยตรงกับการลดลงของพื้นที่เกษตรกรรม เมื่อที่ดินทำกินได้เปลี่ยนไปอยู่ในมือของคนนอกภาคเกษตรกรรมมากขึ้น ทั้งนี้เพราะประเทศไทยละเลยปัญหาของการกระจายการถือครองที่ดิน จนที่ดินจำนวนมากถูกทิ้งให้รกร้างว่างเปล่า และไม่ได้นำมาใช้ประโยชน์อย่างจริงจัง เพราะนายทุนขนาดใหญ่ถือครองเพื่อการเก็งกำไรที่ดินตั้งแต่ทศวรรษที่ 2530 ในช่วงที่เศรษฐกิจมีการขยายตัวและมีผลให้ราคาที่ดินสูงขึ้นอย่างมาก พร้อมทั้งเกิดผลกระทบตามมาที่ผลักดันให้เกษตรกรจำนวนมากกลายเป็นเกษตรกรไร้ที่ดิน หรือไม่กี่ขาดทุนจนไม่สามารถอยู่ในภาคการผลิตทางการเกษตรได้ และต้องผันตนเองไปเป็นแรงงานในภาคการผลิตอื่นๆ นอกจากนี้ยังพบว่า เกษตรกรทั้งประเทศประมาณร้อยละ 20 ไร้ที่ดินทำกิน ส่วนหนึ่งเป็นผลมาจากการกระจุกตัวของการถือครองที่ดิน โดยคนร้อยละ 90 ถือครองที่ดินเพียงร้อยละ 10 ส่วนคนร้อยละ 10 ถือครองที่ดินถึงร้อยละ 90 ซึ่งอยู่ในการครอบครองของนายทุนนั่นเอง การที่ที่ดินไม่ได้อยู่ในความครอบครองของเกษตรกร แรงงานไทยจึงผันตัวเองออกจากภาคการเกษตรและหันไปประกอบอาชีพในภาคการผลิตอื่นๆ ได้แก่ ภาคอุตสาหกรรม และบริการเป็นจำนวนมาก ส่งผลให้เกิดภาวะขาดแคลนแรงงานในภาคเกษตรกรรม และยิ่งผลักดันให้ค่าจ้างแรงงานในภาคการผลิตดังกล่าวขยับตัวสูงขึ้นอย่างมาก จนเกิดแรงผลักดันให้มีการเปิดรับแรงงานข้ามชาติเข้ามาทดแทนแรงงานที่ขาดหายไป ซึ่งเท่ากับเป็นการเปิดให้ตลาดแรงงานที่เคยจำกัดอยู่เฉพาะแรงงานภายในประเทศกลายเป็นตลาดแรงงานไร้พรมแดน (อานันท์ กาญจนพันธุ์ และ ชัยพงษ์ สำเนียง, 2557)

การอพยพข้ามพรมแดนของแรงงานข้ามชาติลาว เป็นผลพวงจากกระแสโลกาภิวัตน์ (Globalization) สืบเนื่องมาจากการด้านการติดต่อสื่อสาร การคมนาคมขนส่ง และเทคโนโลยีสารสนเทศ อันแสดงให้เห็นถึงการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ ทำให้เกิดการเคลื่อนย้ายของทุน แรงงาน ข้อมูล และผู้คน ซึ่งส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และวัฒนธรรมอย่างรวดเร็ว ในปัจจุบันลักษณะการข้ามชาติ (Transnationalism) เป็นโครงสร้างหรือระบบความสัมพันธ์เชื่อมโยงและการมีเครือข่ายความสัมพันธ์ระหว่างคน เงินทุน หรือสถาบันข้ามแดนเหนือบริบทความเป็นรัฐ (ซูพิคตร สุทธิสา, 2556) ซึ่งก่อนเดินทางมาที่ประเทศไทยแรงงานลาวส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมเป็นอาชีพหลัก ได้แก่ ทำนา ทำไร่ เลี้ยงสัตว์ จึงเกิดการว่างงานตามฤดูกาล ทำให้ในช่วงเวลาดังกล่าวแรงงานขาดรายได้ในการเลี้ยงชีพ นอกจากนี้อาชีพเกษตรกรรมจักต้องอาศัยสภาพแวดล้อมที่เหมาะสม หากเกิดภัยธรรมชาติ เช่น ภัยแล้งหรืออุทกภัย จะส่งผลให้

ผลผลิตทางเกษตรได้รับความเสียหาย ราคาสินค้าเกษตรตกต่ำ จึงทำให้มีรายได้ไม่เพียงพอต่อการยังชีพ โดยเหตุผลในการเดินทางมาทำงานยังประเทศไทย เนื่องจากสภาพเศรษฐกิจของ สปป.ลาว มีปัญหา การว่างงานสูง แรงงานได้รับค่าตอบแทนต่ำ แหล่งงานกระจุกตัวอยู่ในเขตชุมชนเมืองซึ่งอยู่ห่างไกล จากที่อยู่อาศัย และแรงงานลาวมองว่าที่ประเทศไทยมีโอกาสหางานทำและได้รับค่าตอบแทนที่สูงกว่า นอกจากนี้สภาพสังคมและวัฒนธรรมของชาวลาวมีความสัมพันธ์และมีลักษณะที่คล้ายคลึงกับคนไทย ของประเทศไทย อีกทั้งค่านิยมของคนลาวที่ต้องการเดินทางไปเมืองที่มีเจริญและมีความทันสมัย (จันทร์เพ็ญ เกตุสำโรง, 2557)

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ศึกษาการย้ายถิ่นข้ามพรมแดนและสภาพชีวิตความเป็นอยู่ของ แรงงานข้ามชาติลาว โดยผลที่ได้จากการศึกษาในครั้งนี้เป็นการต่อยอดองค์ความรู้เกี่ยวกับการย้ายถิ่น ของแรงงานข้ามชาติลาวที่ผ่านมาได้เป็นอย่างดี ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการเข้าถึง ข้อมูลที่เท่าทันกับการเปลี่ยนแปลงและความซับซ้อนของปัญหา อันเป็นฐานข้อมูลในการศึกษาและ พัฒนาระบบการป้องกันและแก้ไขปัญหาการย้ายถิ่นของแรงงานข้ามชาติที่มีประสิทธิภาพของ หน่วยงานรัฐและเอกชนต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาการย้ายถิ่นข้ามพรมแดนของแรงงานข้ามชาติลาวที่เข้ามาทำงานในไทย
2. เพื่อศึกษาสภาพชีวิตความเป็นอยู่ของแรงงานข้ามชาติลาวที่เข้ามาทำงานในไทย

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่เป็นเป้าหมายการวิจัย ได้แก่ แรงงานข้ามชาติลาวที่เข้ามาทำงานในไทยใน ภาคตะวันออกเฉียงเหนือของไทย จำนวน 250,000 ราย (ชาติรี มูลสถาน, 2554) กำหนดขนาด ตัวอย่างโดยใช้สูตรของ Yamane (1967) จำนวน 400 ราย โดยมีความผิดพลาดได้ไม่เกินร้อยละ 5 ใช้เทคนิคการสุ่มตัวอย่างแบบง่าย (Simple random sampling)

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสัมภาษณ์มีโครงสร้าง (Structured Interview) ที่ผู้วิจัย ได้สร้างขึ้น เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลด้านการย้ายถิ่นข้ามพรมแดน และสภาพชีวิตความเป็นอยู่ของแรงงาน ข้ามชาติลาว โดยแบ่งเนื้อหาเป็น 3 ตอน มีลักษณะดังนี้

ตอนที่ 1 ลักษณะทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ เพศ อายุ สถานภาพ ระดับการศึกษา ลักษณะอาชีพ รายได้เฉลี่ยที่ สปป.ลาว จำนวนสมาชิกในครอบครัว และระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในไทย

ตอนที่ 2 การย้ายถิ่นข้ามพรมแดนของกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ บุคคลที่ร่วมเดินทางข้ามแดน แหล่งเงินทุนที่ใช้ในการเดินทาง ความถี่และวัตถุประสงค์หลักในการเดินทางกลับภูมิลำเนา

ตอนที่ 3 สภาพชีวิตความเป็นอยู่ของกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ บุคคลที่อยู่ร่วมพักอาศัย สภาพที่ พักอาศัย ทักษะทางภาษา การเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคม การส่งเงินกลับภูมิลำเนา และสภาพความ เป็นอยู่หลังย้ายมาทำงานในประเทศไทย

แบบสัมภาษณ์ชุดนี้ได้มีการตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ โดยเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน เพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงด้านเนื้อหา (Content validity) ด้วยการวิเคราะห์ข้อมูลหาค่าดัชนีความสอดคล้องของข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ (Index of Item Objective Congruence: IOC) โดยข้อคำถามในแบบสอบถามฉบับนี้ มีค่า IOC ระหว่าง 0.67-1.00 นอกจากนี้ผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามไปทำการทดสอบ (Pre-test) กับประชากรที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง เป็นแรงงานข้ามชาติเวียดนาม ตำบลหมากแข้ง อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี จำนวน 10 ชุด เพื่อตรวจสอบความชัดเจนของข้อคำถาม แล้วนำมาปรับปรุง แก้ไขแบบสอบถามให้มีความถูกต้อง สมบูรณ์ เพื่อใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเองจากกลุ่มแรงงานข้ามชาติลาวที่ทำงานและอยู่อาศัยตามลุ่มน้ำโขงในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของไทย 3 จังหวัด ได้แก่ มุกดาหาร หนองคาย และนครพนม โดยข้อมูลถูกเก็บรวบรวมในช่วงเดือนพฤศจิกายน 2560 – กุมภาพันธ์ 2561

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์ลักษณะทั่วไป การย้ายถิ่นข้ามพรมแดน สภาพชีวิตความเป็นอยู่ และสภาพการทำงานของแรงงานข้ามชาติลาว โดยใช้สถิติพื้นฐาน คือ ร้อยละ ความถี่ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัย

1. ลักษณะทั่วไปของแรงงานข้ามชาติลาว

ผลจากการวิเคราะห์ข้อมูลลักษณะทั่วไปของแรงงานข้ามชาติลาว แสดงรายละเอียดดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ลักษณะทั่วไปของแรงงานข้ามชาติลาว

ลักษณะทั่วไป	จำนวน	ร้อยละ
เพศ		
ชาย	165	41.25
หญิง	235	58.75
อายุ		
ต่ำกว่า 15 ปี	1	0.25
15 – 20 ปี	78	19.50
21 – 30 ปี	211	52.75
31 – 40 ปี	74	18.50
41 – 50 ปี	24	6.00
มากกว่า 50 ปี	12	3.00
(Max = 57 ปี, Min = 12 ปี, $\bar{x}$ = 27.80 ปี, SD = 8.59 ปี)		

ตารางที่ 1 (ต่อ)

ลักษณะทั่วไป	จำนวน	ร้อยละ
สถานภาพ		
โสด	192	48.00
สมรส	161	40.25
หย่าร้าง	35	8.75
หม้าย	12	3.00
ระดับการศึกษา		
ไม่ได้เรียนหนังสือ	122	30.50
ประถมศึกษา	144	36.00
มัธยมศึกษาตอนต้น	112	28.00
มัธยมศึกษาตอนปลาย	21	5.25
สูงกว่ามัธยมศึกษาตอนปลาย	1	0.25
ลักษณะอาชีพที่ สปป.ลาว		
ทำไร่/ทำนา	255	63.75
ทำงานในโรงงานอุตสาหกรรม	12	3.00
ค้าขาย	14	3.50
รับจ้างทั่วไป	49	12.25
อื่นๆ (เช่น แม่บ้าน คนงานก่อสร้าง เป็นต้น)	9	2.25
ไม่ได้ทำงาน	61	15.25
รายได้เฉลี่ยต่อเดือน		
ไม่ได้ทำงานและไม่มีรายได้	61	15.25
ทำงานให้ครอบครัวจึงไม่มีรายได้	188	47.00
1 – 2,000 บาท	27	6.75
2,001 – 4,000 บาท	80	20.00
4,001 – 6,000 บาท	36	9.00
มากกว่า 6,000 บาท	8	2.00
(Max = 10,000 บาท, Min = 0 บาท, $\bar{x}$ = 1,754.60 บาท, SD = 2,314.91 บาท)*		
*คำนวณเฉพาะผู้มีงานทำ		
จำนวนสมาชิกในครอบครัว		
1 – 3 คน	38	9.50
4 – 6 คน	211	52.75
7 – 9 คน	115	28.75
10 – 12 คน	29	7.25
มากกว่า 12 คน	7	1.75
(Max = 19 คน, Min = 1 คน, $\bar{x}$ = 6.32 คน, SD = 2.55 คน)		

ตารางที่ 1 (ต่อ)

ลักษณะทั่วไป	จำนวน	ร้อยละ
ระยะเวลาที่อยู่ในประเทศไทย		
1 – 2 ปี	151	37.75
3 – 5 ปี	130	32.50
6 – 9 ปี	60	15.00
10 ปีขึ้นไป	59	14.75
(Max = 34 ปี, Min = 1 ปี, $\bar{x}$ = 5.77 ปี, SD = 5.88 ปี)		
รวม	400	100

จากตารางที่ 1 พบว่า กลุ่มตัวอย่างแรงงานข้ามชาติลาว จำนวน 400 ราย จำแนกออกเป็นเพศหญิง จำนวน 235 ราย (ร้อยละ 58.75) และเพศชาย จำนวน 165 ราย (ร้อยละ 41.25) โดยส่วนใหญ่มีช่วงอายุระหว่าง 21 – 30 ปี (ร้อยละ 52.75) มีสถานภาพโสด (ร้อยละ 48.00) มีการศึกษาอยู่ในระดับชั้นประถมศึกษา (ร้อยละ 36.00) ประกอบอาชีพทำไร่ ทำนา (ร้อยละ 63.75) มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือน 1,754.60 บาท มีจำนวนสมาชิกในครอบครัวเฉลี่ย 6.32 คน และมีระยะเวลาเฉลี่ยที่อยู่อาศัยในประเทศไทยเท่ากับ 5.77 ปี

2. การย้ายถิ่นข้ามพรมแดนของแรงงานข้ามชาติลาว

ผลจากการวิเคราะห์ข้อมูลการย้ายถิ่นข้ามพรมแดนของแรงงานข้ามชาติลาว แสดงรายละเอียดดังตารางที่ 2 – 5

ตารางที่ 2 บุคคลที่ร่วมเดินทางข้ามแดนมายังประเทศไทยของแรงงานข้ามชาติลาว

บุคคลที่ร่วมเดินทางมายังประเทศไทย	จำนวน	ร้อยละ
มาคนเดียว	104	26.00
บุคคลในครอบครัว (เช่น พ่อ แม่ ลูก พี่ น้อง เป็นต้น)	115	28.75
ญาติ/เพื่อน	161	40.25
อื่นๆ (เช่น นายจ้าง หรือ นายหน้า เป็นต้น)	20	5.00
รวม	400	100.00

จากตารางที่ 2 พบว่า การย้ายถิ่นของแรงงานข้ามชาติลาว โดยส่วนใหญ่มีญาติหรือเพื่อนเป็นกลุ่มบุคคลที่ร่วมเดินทางข้ามแดนมายังประเทศไทย (ร้อยละ 40.25) รองลงมาคือ บุคคลในครอบครัว (ร้อยละ 28.75) เดินทางมาคนเดียว (ร้อยละ 26.00) และร่วมเดินทางกับบุคคลอื่นๆ เช่น นายจ้าง หรือนายหน้า (ร้อยละ 5.00) ตามลำดับ

ตารางที่ 3 แหล่งเงินทุนที่ใช้ในการเดินทางข้ามแดนของแรงงานข้ามชาติลาว

แหล่งเงินทุนที่ใช้ในการเดินทางข้ามแดน	จำนวน	ร้อยละ
เงินตนเอง	265	66.25
เงินจากบุคคลในครอบครัว	54	13.50
เงินยืมจากคนรู้จัก	42	10.50
เป็นหนี้ยืมหน้า	28	7.00
อื่นๆ (เช่น จากนายจ้าง หรือ กู้นอกระบบ เป็นต้น)	11	2.75
รวม	400	100.00

จากตารางที่ 3 พบว่า เกือบร้อยละ 70 ใช้เงินทุนของตนเองในการเดินทางข้ามพรมแดน รองลงมาคือ ใช้เงินทุนจากบุคคลในครอบครัว (ร้อยละ 13.50) เงินยืมจากคนรู้จัก (ร้อยละ 10.50) เป็นหนี้ยืมหน้า (ร้อยละ 7.00) และจากแหล่งเงินทุนอื่นๆ เช่น จากนายจ้าง หรือ กู้นอกระบบ (ร้อยละ 2.75) ตามลำดับ

ตารางที่ 4 แสดงจำนวนการเดินทางกลับ สปป.ลาว ของแรงงานข้ามชาติลาวในปี 2560

จำนวนการเดินทางกลับ สปป.ลาว	จำนวน	ร้อยละ
ไม่ได้เดินทางกลับ	125	31.25
1 ครั้ง	87	21.75
2 ครั้ง	31	7.75
3 ครั้ง	10	2.50
มากกว่า 3 ครั้ง	147	36.75
รวม	400	100.00

จากตารางที่ 4 พบว่า ในปี 2560 แรงงานลาวโดยส่วนใหญ่เดินทางกลับไปยัง สปป.ลาว มากกว่า 3 ครั้ง (ร้อยละ 36.75) และมีกว่าร้อยละ 30 ที่ไม่ได้เดินทางกลับ สปป.ลาว เลย

ตารางที่ 5 แสดงวัตถุประสงค์หลักในการเดินทางกลับ สปป.ลาว ของแรงงานข้ามชาติลาว

วัตถุประสงค์หลักในการเดินทางกลับ สปป.ลาว	จำนวน	ร้อยละ
เยี่ยมครอบครัว/ญาติ	159	57.82
ต่อวีซ่า/พาสปอร์ต/หนังสือเดินทาง	56	20.36
ทำธุระส่วนตัว	19	6.91
พักผ่อน	24	8.73
อื่นๆ (เช่น เก็บเกี่ยวผลผลิต ทำบุญตามเทศกาล เป็นต้น)	17	6.18
รวม	275	100.00

จากตารางที่ 5 พบว่า กว่าครึ่งหนึ่งของแรงงานข้ามชาติลาวมีวัตถุประสงค์หลักในการเดินทางกลับภูมิลำเนาเพื่อเยี่ยมครอบครัว/ญาติ และร้อยละ 20 ที่กลับไปต่อวิชา/พาสปอร์ต/หนังสือเดินทาง นอกจากนี้เดินทางกลับด้วยวัตถุประสงค์อื่นๆ เช่น ทำธุระส่วนตัว พักผ่อน หรือเก็บเกี่ยวผลผลิตทางการเกษตร

3. สภาพชีวิตความเป็นอยู่ของแรงงานข้ามชาติลาว

ผลจากการวิเคราะห์ข้อมูลสภาพชีวิตความเป็นอยู่ของแรงงานข้ามชาติลาว พบว่า บุคคลที่อยู่ร่วมที่พักอาศัยคืออาศัยอยู่กับนายจ้างมากที่สุด (ร้อยละ 23.18) ซึ่งส่วนใหญ่มีสภาพที่พักอาศัยที่ดี มีความมั่นคง แข็งแรง (ร้อยละ 81.50) แสดงรายละเอียดดังตารางที่ 6 - 7

ตารางที่ 6 บุคคลที่อยู่ร่วมพักอาศัยของแรงงานข้ามชาติลาว

บุคคลที่อยู่ร่วมพักอาศัย*	จำนวน	ร้อยละ
นายจ้าง	140	23.18
คู่สมรส	138	22.85
เพื่อนร่วมงาน	117	19.37
ลูก	64	10.60
ญาติ	59	9.77
เพื่อน	44	7.28
อยู่คนเดียว	27	4.47
พ่อแม่	14	2.32
อื่นๆ (เช่น คนรัก แฟน เป็นต้น)	1	0.16
รวม	604	100.00

* สามารถเลือกตอบได้มากกว่า 1 ข้อ

ตารางที่ 7 สภาพที่พักอาศัยของแรงงานข้ามชาติลาว

สภาพที่พักอาศัย	จำนวน	ร้อยละ
มีสภาพดี/มั่นคง	326	81.50
มีสภาพทรุดโทรม/ไม่มั่นคง	74	18.50
รวม	400	100.00

ในส่วนของทักษะทางภาษาของแรงงานข้ามชาติลาว พบว่า โดยส่วนใหญ่สามารถพูดภาษาไทยได้อย่างคล่องแคล่ว (ร้อยละ 55.50) แต่ทักษะการอ่านและการเขียนยังมีข้อจำกัด มีแรงงานลาวเพียงร้อยละ 17.75 ที่สามารถอ่านภาษาไทยได้คล่องแคล่ว และกว่าครึ่งหนึ่งไม่สามารถเขียนภาษาไทยได้เลย (ร้อยละ 56.25) แสดงดังตารางที่ 8

ตารางที่ 8 ทักษะด้านภาษาไทยของแรงงานข้ามชาติลาว

ทักษะด้านภาษาไทย	จำนวน	ร้อยละ
การพูดภาษาไทย		
ไม่ได้เลย	15	3.75
ได้บ้าง	163	40.75
คล่องแคล่ว	222	55.50
การอ่านภาษาไทย		
ไม่ได้เลย	108	27.00
ได้บ้าง	221	55.25
คล่องแคล่ว	71	17.75
การเขียนภาษาไทย		
ไม่ได้เลย	225	56.25
ได้บ้าง	162	40.50
คล่องแคล่ว	13	3.25
รวม	400	100.00

ส่วนการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมกับคนไทย (ได้แก่ กิจกรรมในวันสำคัญทางศาสนา และวัฒนธรรมของไทย เช่น วันมาฆบูชา วันวิสาขบูชา และวันสงกรานต์ เป็นต้น) พบว่า กลุ่มแรงงานข้ามชาติลาวที่เคยเข้าร่วมกิจกรรมกับคนไทยมีมากกว่าร้อยละ 50 (เข้าร่วมบางครั้ง ร้อยละ 45.00, เข้าร่วมเป็นประจำ ร้อยละ 8.75) แสดงดังตารางที่ 9

ตารางที่ 9 แสดงการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมกับคนไทยของแรงงานข้ามชาติลาว

การเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมกับคนไทย	จำนวน	ร้อยละ
ไม่เคยเข้าร่วม	185	46.25
เข้าร่วมบางครั้ง	180	45.00
เข้าร่วมเป็นประจำ	35	8.75
รวม	400	100.00

เมื่อพิจารณาถึงการส่งเงินกลับไปยังภูมิลำเนาที่ สปป.ลาว พบว่า ในปี 2560 แรงงานข้ามชาติลาว ร้อยละ 68.75 ที่มีการส่งเงินกลับไปยังภูมิลำเนาของตนเองโดยเฉลี่ย 20,752.73 บาทต่อคน เมื่อพิจารณาเชื่อมโยงกับระยะเวลาการอยู่อาศัยในประเทศไทย พบว่า มีแนวโน้มไปในทิศทางเดียวกัน กล่าวคือ แรงงานที่ย้ายถิ่นข้ามพรมแดนมายังประเทศไทย ในระยะแรกช่วง 1 – 2 ปี ต้องใช้เวลาในการปรับตัวทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม จึงทำให้แรงงานลาวบางกลุ่มไม่สามารถส่งเงินกลับมาให้ครอบครัวได้ทันที (ร้อยละ 35.10) ซึ่งสอดคล้องกับเหตุผลการไม่ส่งเงินกลับภูมิลำเนาของกลุ่มดังกล่าว พบว่า มีกว่าร้อยละ 70 ให้เหตุผลว่ามีรายได้ไม่เพียงพอ

แรงงานข้ามชาติลาวเมื่ออยู่อาศัยในประเทศไทยนานขึ้นและปรับตัวในถิ่นฐานใหม่ได้แล้ว จึงสามารถส่งเงินกลับประเทศบ้านเกิดได้มากขึ้น พิจารณาได้จากกลุ่มที่อยู่อาศัยในไทยระหว่าง 3 - 5 ปี และ 6 - 9 ปี มีสัดส่วนการส่งเงินกลับสูงขึ้นเป็นร้อยละ 77.69 และ ร้อยละ 80 ตามลำดับ

ส่วนกลุ่มแรงงานข้ามชาติลาวที่มีระยะเวลาอยู่อาศัยในประเทศไทยมากกว่า 10 ปี พบว่ามีจำนวนกว่าครึ่งหนึ่งที่ไม่ได้ส่งเงินกลับภูมิลำเนา เนื่องจากแรงงานเหล่านี้ได้ย้ายถิ่นฐานเข้ามาอยู่ในไทยตั้งแต่อายุยังน้อยและสร้างครอบครัวอยู่ในไทย อีกทั้งไม่มีเครือญาติที่อาศัยอยู่ฝั่ง สปป.ลาว จึงไม่มีความจำเป็นต้องส่งเงินกลับภูมิลำเนาเดิม สอดคล้องกับข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์แรงงานลาว พบว่ากลุ่มที่มาอาศัยอยู่ในประเทศไทย 10 ปีขึ้นไป มีกว่าร้อยละ 70 ที่ให้เหตุผลว่าได้ย้ายมาตั้งถิ่นฐานที่ประเทศไทยเป็นการถาวรแล้ว และไม่มีญาติพี่น้องที่ สปป.ลาว แสดงรายละเอียดดังตารางที่ 10 – 12

ตารางที่ 10 แสดงการส่งเงินกลับภูมิลำเนาของแรงงานข้ามชาติลาวในปี 2559

ระยะเวลาที่อยู่ในประเทศไทย	การส่งเงินกลับภูมิลำเนา		รวม
	ส่ง	ไม่ส่ง	
1-2 ปี	98 ราย (64.90%)	53 ราย (35.10%)	151 ราย (100.00%)
3-5 ปี	101 ราย (77.69%)	29 ราย (22.31%)	130 ราย (100.00%)
6-9 ปี	48 ราย (80%)	12 ราย (20.00%)	60 ราย (100.00%)
10 ปีขึ้นไป	28 ราย (47.46%)	31 ราย (52.54%)	59 ราย (100.00%)
รวม	275 ราย (68.75%)	125 ราย (31.25%)	400 ราย (100.00%)

ตารางที่ 11 จำนวนเงินที่ส่งกลับภูมิลำเนาของแรงงานข้ามชาติลาวในปี 2559

จำนวนเงินที่ส่งกลับภูมิลำเนาที่ สปป.ลาว	จำนวน	ร้อยละ
ไม่เกิน 10,000 บาท	138	50.18
10,001 – 20,000 บาท	45	16.36
20,001 – 30,000 บาท	31	11.28
30,001 – 40,000 บาท	16	5.82
มากกว่า 40,000 บาท	45	16.36
(Max = 90,000 บาท, Min = 1,000 บาท, $\bar{x}$ = 20,752.73 บาท, SD = 20,787.22 บาท)		
รวม	275	100.00

ตารางที่ 12 แสดงเหตุการณ์การไม่ส่งเงินกลับภูมิลำเนาของแรงงานข้ามชาติลาว

เหตุผลที่ไม่ได้ส่งเงิน กลับภูมิลำเนา	ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในประเทศไทย				รวม
	1-2 ปี	3-5 ปี	6-9 ปี	10 ปีขึ้นไป	
มีรายได้ไม่เพียงพอ	40 ราย (75.47%)	12 ราย (41.38%)	4 ราย (33.33%)	9 ราย (29.03%)	65 ราย (52.00%)
ย้ายมาตั้งถิ่นฐานที่ไทยแล้ว	-	10 ราย (34.48%)	8 ราย (66.67%)	20 ราย (64.52%)	38 ราย (30.40%)
ตกเป็นทาส	8 ราย (15.09%)	2 ราย (6.90%)	-	-	10 ราย (8.00%)
กำลังเก็บเงิน	5 ราย (9.44%)	1 ราย (3.45%)	-	-	6 ราย (4.8%)
ไม่มีญาติพี่น้องที่ สปป.ลาว	-	1 ราย (3.45%)	-	2 ราย (6.45%)	3 ราย (2.4%)
อื่นๆ (เช่น ภูมิลำเนาอยู่ไกล)	-	3 ราย (10.34%)	-	-	3 ราย (2.4%)
รวม	53 ราย (100.00%)	29 ราย (100.00%)	12 ราย (100.00%)	31 ราย (100.00%)	125 ราย (100.00%)

เมื่อสอบถามสภาพความเป็นอยู่ของแรงงานข้ามชาติลาว หลังจากย้ายมาทำงานในประเทศไทยแล้ว พบว่า กว่าร้อยละ 90 มองว่ามีสภาพความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นกว่าเดิม แสดงรายละเอียดดังตารางที่ 13

ตารางที่ 13 แสดงสภาพความเป็นอยู่หลังจากย้ายมาทำงานที่ประเทศไทยของแรงงานข้ามชาติลาว

สภาพความเป็นอยู่หลังจากย้ายมาทำงานที่ประเทศไทย	จำนวน	ร้อยละ
ดีขึ้น	369	92.25
เหมือนเดิม/ไม่เปลี่ยนแปลง	20	5.00
แย่ลง	11	2.75
รวม	400	100.00

อภิปรายผล

1. จากการศึกษาพบว่า แรงงานข้ามชาติลาวเป็นแรงงานหญิงมากกว่าชาย เนื่องจากลักษณะงานที่เข้ามาทำในไทยส่วนใหญ่อยู่ในภาคบริการ เช่น เด็กเสิร์ฟในร้านอาหาร ผู้ช่วยช่างในร้านเสริมสวย เป็นต้น ซึ่งลักษณะงานดังกล่าวเป็นงานที่เหมาะสมกับผู้หญิงมากกว่าผู้ชาย สอดคล้องกับงานของเกษมณี แคว้นน้อย และ บัวพันธ์ พรหมพิภพ (2554) ได้ให้เหตุผลว่าการที่แรงงานลาวส่วนใหญ่เป็น

ผู้หญิงมากกว่าผู้ชาย เนื่องจากนายจ้างมองว่าผู้หญิงสามารถทำงานได้ดีกว่า เพราะมีความอดทนและรับผิดชอบสูงกว่าผู้ชาย

2. จากการศึกษาพบว่า แรงงานข้ามชาติลาวที่ย้ายถิ่นข้ามพรมแดนมายังประเทศไทย โดยส่วนใหญ่มีช่วงอายุอยู่ในวัยหนุ่มสาวคือมีอายุระหว่าง 21 – 30 ปี มีสถานภาพโสด มีการศึกษาไม่สูงมากนักคืออยู่ในระดับชั้นประถมศึกษา และมีจำนวนสมาชิกในครอบครัวค่อนข้างมาก สอดคล้องกับการศึกษาของ เกษมณี แคว้นน้อย และ บัวพันธ์ พรหมพิง (2554) ซึ่งเห็นว่า แรงงานลาวที่มาทำงานในประเทศไทยส่วนใหญ่อยู่ในวัยแรงงาน มีอายุระหว่าง 21 – 30 ปี ซึ่งเป็นวัยที่สามารถทำงานหาเลี้ยงครอบครัวได้เป็นอย่างดี แต่แรงงานเหล่านี้จะมีความรู้ในระดับต่ำ เนื่องจากใน สปป.ลาว แต่ละคนจะเรียนถึงระดับใดพ่อแม่จะเป็นผู้กำหนดโดยพิจารณาจากสถานภาพทางเศรษฐกิจเป็นสำคัญ ซึ่งจะเห็นได้ว่าครอบครัวส่วนใหญ่มีความยากจน และเป็นครอบครัวขนาดใหญ่ มีลูกมาก (เนื่องจากใน สปป.ลาว ยังมีข้อจำกัดในเรื่องของระบบสาธารณสุข ทำให้มีการคุมกำเนิดอยู่ในวงจำกัด) จึงไม่สามารถส่งเสียให้ลูกทุกคนเรียนหนังสือสูงๆ ได้ สอดคล้องกับ เนตรดาว เถาวิล (2549) ที่พบว่า ผู้หญิงลาวที่เดินทางข้ามพรมแดนมายังไทย ส่วนใหญ่จบการศึกษาในระดับประถมศึกษา ทั้งที่รัฐบาลสนับสนุนการศึกษาภาคบังคับฟรีถึงระดับมัธยมศึกษาปีที่ห้า แต่เนื่องจากความยากจนของครอบครัวซึ่งมีอุปสรรคในการหาเงินเพื่อเป็นค่าใช้จ่ายประจำวันสำหรับลูกในวัยเรียน ประกอบกับค่านิยมทางสังคมซึ่งสนับสนุนโอกาสทางการศึกษาของลูกชายมากกว่าลูกสาว เพราะเชื่อว่าผู้ชายจะเติบโตไปเป็นคนนายคน ส่วนผู้หญิงเติบโตไปเป็นเมียและแม่ ทำให้ผู้หญิงลาวส่วนใหญ่มีโอกาสเรียนน้อย

3. จากการศึกษาพบว่า มีแรงงานข้ามชาติลาวที่มีอายุต่ำกว่า 15 ปี ย้ายถิ่นเข้ามาทำงานในประเทศไทย ซึ่งเป็นช่วงอายุที่ไม่สอดคล้องตามกฎหมายแรงงานไทยที่ห้ามนายจ้างจ้างเด็กอายุต่ำกว่า 15 ปี เป็นลูกจ้าง สะท้อนให้เห็นถึงปัญหาการจ้างงานนอกกฎหมาย ซึ่งอาจนำไปสู่ปัญหาการค้ามนุษย์และการกดขี่ขูดรีดแรงงานได้ในอนาคต สอดคล้องกับงานของ กนกวรรณ อุทองทรัพย์ และ ประเทือง ช่วยเกลี้ยง (2562) ที่พบแรงงานข้ามชาติที่มีอายุต่ำกว่า 15 ปี ถูกผลักดันเข้าสู่กระบวนการค้ามนุษย์ในรูปแบบต่างๆ เช่น การบังคับใช้แรงงาน การบังคับค้าประเวณี และการบังคับให้เป็นขอทาน เป็นต้น

4. ผลจากการศึกษาพบว่า อาชีพของแรงงานข้ามชาติลาวก่อนการย้ายถิ่นข้ามพรมแดนมายังประเทศไทยโดยส่วนใหญ่ คือ การทำไร่ ทำนา มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือน 1,754.60 บาท สอดคล้องกับผลการศึกษาของ อภิชาติ สุวรรณรัตน์ และ เก็ดดา บุญปราการ (2556) พบว่า แรงงานลาวส่วนใหญ่ก่อนอพยพมายังประเทศไทยประกอบอาชีพเกษตรกรรม มีรายได้จากการขายผลผลิตเมื่อสิ้นฤดูกาลเท่านั้น โดยอาชีพดังกล่าวเป็นอาชีพที่สามารถสร้างรายได้ไม่มากนัก และเป็นอาชีพที่เกิดจากการว่างงานตามฤดูกาลสูง จึงทำให้แรงงานเหล่านี้ต้องดิ้นรนหาเลี้ยงชีพด้วยการข้ามแดนมาทำงานยังประเทศไทย

5. ผลจากการศึกษาพบว่า แรงงานลาวมีระยะเวลาเฉลี่ยการอยู่อาศัยในประเทศไทยเท่ากับ 5.77 ปี และมีแรงงานที่อยู่อาศัยเกิน 10 ปีขึ้นไปประมาณร้อยละ 15 แสดงให้เห็นว่ามีแรงงานบางกลุ่มเข้ามาทำงานในประเทศไทยตั้งแต่อายุน้อยและมีการตั้งถิ่นฐานเป็นการถาวรอยู่ในประเทศไทย ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ อภิชาติ จำรัสฤทธิ์รักษ์, จรัมพร ไหล่ยอง และ กัญญา อภิพรชัยสกุล (2554) ที่สำรวจชีวิตความเป็นอยู่ของแรงงานข้ามชาติจาก สปป.ลาว ซึ่งมีระยะเวลาอยู่อาศัยโดยเฉลี่ย 6.5 ปี และมีแรงงานที่อาศัยอยู่มาเกิน 10 ปี ในสัดส่วนที่สูงประมาณ 1 ใน 5 จากแรงงานที่ทำการสำรวจ ซึ่งมีจำนวนกว่าครึ่งที่มีความต้องการอาศัยอยู่ในประเทศไทยเป็นการถาวร

6. ผลจากการศึกษาพบว่า การย้ายถิ่นของแรงงานข้ามชาติลาว โดยส่วนใหญ่มีญาติหรือเพื่อนเป็นกลุ่มบุคคลที่ร่วมเดินทางข้ามแดนมายังประเทศไทย เนื่องจากการเข้ามาทำงานของแรงงานลาวนั้น เกิดจากความสัมพันธ์ระบบเครือญาติหรือคนรู้จัก ซึ่งเป็นสิ่งที่เอื้อต่อการทำงานในประเทศไทย สอดคล้องกับการศึกษาของ Changpitikoun (2008) พบว่า กว่าร้อยละ 80 ของแรงงานลาวให้เพื่อนและคนรู้จักช่วยหางานให้ในประเทศไทย นอกจากนี้ เนตรดาว เถาถวิล (2549) ยังมองว่าการมีเครือญาติอยู่ในประเทศไทยทำให้การเดินทางข้ามพรมแดนทำได้ง่ายขึ้น

7. ผลจากการศึกษาพบว่า แหล่งเงินทุนที่ใช้ในการเดินทางข้ามแดนของแรงงานข้ามชาติลาว โดยส่วนใหญ่ใช้เงินทุนของตนเอง มีการเดินทางกลับไปยัง สปป.ลาว มากกว่า 3 ครั้ง โดยมีวัตถุประสงค์หลัก คือ เยี่ยมครอบครัวหรือญาติ เนื่องจากการย้ายถิ่นเข้ามาทำงานในประเทศไทยของแรงงานเหล่านี้ จะอาศัยอยู่ตามจังหวัดชายแดนที่มีภูมิประเทศติดต่อกันกับ สปป.ลาว อาทิ จังหวัดหนองคาย นครพนม และมุกดาหาร จึงทำให้สามารถเดินทางข้ามพรมแดนเพื่อกลับไปทำกิจกรรมต่างๆ ได้บ่อยครั้งตามความต้องการ สอดคล้องกับงานของ ชูพักตร์ สุทธิสา (2556) พบว่า แรงงานชาวลาวที่อยู่อาศัยติดชายแดนจะมีการเดินทางเพื่อกลับไปเยี่ยมบ้านได้ง่าย เพราะเส้นทางข้ามแดนมีความสะดวก ถึงแม้การเดินทางของแรงงานจะปราศจากเอกสารที่ใช้เป็นหลักฐานในการข้ามแดน แรงงานก็ไม่ประสบปัญหาในการตรวจจับจากเจ้าหน้าที่ของรัฐแต่ประการใด โดยรูปแบบการข้ามแดนของแรงงานข้ามชาติลาวมีอยู่ 2 รูปแบบหลัก คือ 1) การข้ามแดน ณ ด่านผ่านแดนถาวร ซึ่งต้องทำหลักฐานเอกสารและเสียค่าธรรมเนียมในการข้ามแดน รวมทั้งมีการตรวจตราอย่างละเอียด เช่น การข้ามแดน ณ ด่านผ่านแดนถาวรที่สะพานมิตรภาพและที่ทำเรือข้ามฟากของเทศบาลเมืองมุกดาหาร จะมีเรือโดยสารของไทยและลาวข้ามไปมาตามกำหนดเวลาในแต่ละวัน ผู้โดยสารจะทำหลักฐานการข้ามแดน ส่วนใหญ่ชาวลาวในแขวงสะหวันนะเขตและชาวไทยในเมืองมุกดาหารจะข้ามแม่น้ำโขงด้วยเส้นทางนี้ เพราะมีความสะดวกสบายมากกว่าข้ามที่สะพาน เส้นทางนี้จึงเป็นเส้นทางหนึ่งที่แรงงานลาวข้ามเข้ามาทำงานในประเทศไทยเป็นจำนวนมาก 2) การข้ามแดนที่ช่องธรรมชาติ หรือด่านประเพณี หรือจุดผ่อนปรน เป็นพื้นที่การเคลื่อนไหวของแรงงานที่ข้ามผ่านไปมาโดยการดูแลของคนในชุมชนหมู่บ้านชายแดน เป็นช่องทางข้ามไปมาของคนในหมู่บ้านที่มีลักษณะเป็นชุมชนชนบท มีลักษณะทางสังคมที่ไม่ซับซ้อน ในพื้นที่ชายแดนริมฝั่งแม่น้ำโขงจะเป็นด่านประเพณีที่เรียกว่า จุดรวมเรือ จุดจอดเรือ หรือจุดผ่อนปรน ถ้าเป็นชายแดนที่มีลักษณะเป็นพื้นแผ่นดินจะเรียกว่า ช่อง เช่น ช่องสะง่า ช่องกร่าง ช่องจอม เป็นต้น การเปิดโอกาสให้ด่านประเพณีเป็นพื้นที่ข้ามเขตแดนบนพื้นฐานของความสัมพันธ์ร่วมกันทางประเพณีวัฒนธรรมและความสัมพันธ์ในระบบเครือญาติ อาจเป็นหนทางหนึ่งที่สามารถผ่อนคลายความตึงเครียด ลดภาระของรัฐในการจัดการควบคุมดูแลแรงงานข้ามชาติที่ลักลอบเข้ามารับจ้างทำงานโดยไม่ได้ขึ้นทะเบียนตามกฎหมายไทย ขณะเดียวกันยังเป็นช่องทางหรือทางเลือกหนึ่งในการดูแลแรงงานข้ามชาติที่เข้ามาทำงานรับจ้างทำงานเกษตรกรรมตามฤดูกาลเพื่อเติมเต็มระบบเศรษฐกิจไทยบริเวณพื้นที่ชายแดน นอกจากนี้แรงงานลาวยังลักลอบเข้ามาตามเส้นทางอื่นๆ ที่มีความสะดวกสบายไม่ต้องทำเอกสาร ไม่ต้องเสียค่าผ่านแดนหรือค่าธรรมเนียมใดๆ นอกจากค่าโดยสารพาหนะที่พาข้ามแดน เช่น การข้ามเขตแดนที่ฝั่งแม่น้ำโขงโดยเรือข้ามฟากของชาวบ้าน และชาวประมงในสองฝั่งโขง แม้ว่าการลักลอบข้ามเขตแดนแม่น้ำโขงของแรงงานลาวเข้ามายังฝั่งประเทศไทยเป็นเรื่องที่ผิดกฎหมาย แต่คนในชุมชนสองฝั่งโขงกลับมีความรู้สึกว่าการข้ามฝั่งแม่น้ำโขงไป-มาเป็นเรื่องปกติธรรมดา รวมทั้งการข้ามแดนที่ด่าน

ประเพณี ซึ่งเป็นพื้นที่ร่วมทางวัฒนธรรมที่ปฏิบัติสืบทอดต่อกันมา การข้ามฝั่งที่ด่านประเพณียังเป็นแนวทางสนับสนุนการสร้างเครือข่ายความสัมพันธ์ของคนสองฝั่งโขง โดยการกำหนดการควบคุมดูแลของคนในชุมชนหมู่บ้านนั้นๆ (โสภี อุณหะยา, 2556)

8. ผลจากการศึกษาพบว่า บุคคลที่อยู่ร่วมที่พักอาศัยของแรงงานข้ามชาติลาวคืออาศัยอยู่กับนายจ้างมากที่สุด เนื่องจากการจัดสวัสดิการที่นายจ้างมีให้กับแรงงานข้ามชาติมากที่สุด คือ ที่พัก (อรรถพงศ์ ลิ้มปึกาญจนวัฒน์, 2558) และเพื่อให้ง่ายต่อการปรับตัววิถีชีวิตใหม่เมื่อย้ายถิ่นเข้ามาอาศัยอยู่ในประเทศไทย แรงงานลาวจึงมักอาศัยอยู่กับนายจ้างเป็นหลัก (อภิชาติ สุวรรณรัตน์ และ เกียรติวาท บัญปรการ, 2556)

9. ผลจากการศึกษาพบว่า แรงงานข้ามชาติลาวโดยส่วนใหญ่สามารถพูดภาษาไทยได้อย่างคล่องแคล่ว เนื่องจากภาษาพูดเป็นสิ่งที่ง่ายต่อการปรับตัวมากที่สุดของแรงงานลาว เพราะมีความคล้ายคลึงกันอย่างมากกับภาษาอีสานของประเทศไทย (อภิชาติ สุวรรณรัตน์ และ เกียรติวาท บัญปรการ, 2556) นอกจากนี้ยังเป็นผลสืบเนื่องมาจากกระแสโลกาภิวัตน์ ประชาชนลาวได้รับอิทธิพลจากสื่อสารมวลชนของไทยมากขึ้น ไม่ว่าจะเป็นภาพยนตร์ เพลง และละคร ทำให้คนลาวสามารถเรียนรู้ภาษาไทยจากสื่อเหล่านี้และสามารถพูดภาษาไทยได้เป็นอย่างดี (รัตนา จันทร์เทว, 2554) แต่ทักษะการอ่านและการเขียนยังมีข้อจำกัด เนื่องจากภาษาไทยและภาษาลาวมีการใช้ตัวอักษรพยัญชนะที่แตกต่างกันและยังไม่มีมีการจัดการเรียนการสอนภาษาไทยในระบบหลักสูตรการศึกษาของ สปป.ลาว อย่างจริงจัง (รัตนา จันทร์เทว, 2554) จึงทำให้มีแรงงานลาวเพียงร้อยละ 17.75 ที่สามารถอ่านภาษาไทยได้คล่องแคล่ว และกว่าครึ่งหนึ่งไม่สามารถเขียนภาษาไทยได้เลย

10. ผลจากการศึกษาพบว่า กลุ่มแรงงานข้ามชาติลาวที่เคยเข้าร่วมกิจกรรมกับคนไทยมีมากกว่าร้อยละ 50 สอดคล้องกับการศึกษาของ อภิชาติ จารัสสุทธิรงค์, จรัมพร ไหล่ายอง และ ภัฏญญา อภิพรชัยสกุล (2554) พบว่า แรงงานลาวเข้าร่วมกิจกรรมทางประเพณีในวันสำคัญทางศาสนา ร้อยละ 57.9 และร่วมกิจกรรมทางสังคม ร้อยละ 54.9 ซึ่งมีสัดส่วนมากกว่าแรงงานข้ามชาติจากพม่าและกัมพูชา เนื่องจากความคล้ายคลึงทางวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม และประเพณีในลุ่มแม่น้ำโขงระหว่างฝั่งไทยและลาว จึงทำให้ง่ายต่อการปรับตัว

11. ผลจากการศึกษาพบว่า แรงงานข้ามชาติลาว ประมาณร้อยละ 70 มีการส่งเงินกลับไปยังภูมิลำเนาของตนเอง โดยผลที่เกิดขึ้นของการส่งเงินกลับประเทศถือเป็นการช่วยยกระฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัวและสร้างความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจในระดับท้องถิ่น เงินที่ส่งกลับจะถูกใช้จ่ายไปเพื่อเป็นค่าอาหารและช่วยจุนเจือครอบครัวในค่าใช้จ่ายรายวันของสมาชิกในครอบครัว รวมถึงการนำเงินไปลงทุนในกิจการต่างๆ ซึ่งส่งผลให้เศรษฐกิจในระดับท้องถิ่นเกิดการหมุนเวียน กระตุ้นการบริโภค และสร้างกิจกรรมทางเศรษฐกิจในท้องถิ่น พร้อมกันนี้การส่งเงินกลับนั้นอยู่ในรูปเงินตราต่างประเทศทั้งเงินบาทไทยและดอลลาร์สหรัฐ เงินที่ส่งกลับของแรงงานข้ามชาติลาวนั้น จะถูกใช้จ่ายเกี่ยวกับการสร้างและต่อเติมบ้านเรือนเป็นอันดับแรก ตามมาด้วยการใช้จ่ายเพื่อการศึกษาของคนในครอบครัว ใช้จ่ายเพื่อซื้อหาอาหาร ใช้จ่ายเพื่อซื้อหาสิ่งอำนวยความสะดวก และใช้จ่ายเพื่อกิจกรรมทางการเกษตรตามลำดับ โดยความมุ่งหวังในสิ่งต่างๆ เหล่านี้ทำให้แรงงานลาวต่างย้ายถิ่นเพื่อไปทำงานและพยายามเก็บออมรายได้เพื่อจัดหาในสิ่งที่ครอบครัวชนบททั่วไปขาดแคลนและตามกระแสนิยม (เกตุขพรรณ คำพุด, 2550)

12. ผลจากการศึกษาพบว่า แรงงานข้ามชาติลาว กว่าร้อยละ 90 มองว่าการย้ายถิ่นมายังประเทศไทยทำให้มีสภาพความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นกว่าเดิม สอดคล้องกับการศึกษาของ อภิชาติ จำรัสสุทธิรงค์, จรัมพร ไหล่ายอง และ กัญญา อภิพรชัยสกุล (2554) พบว่า แรงงานลาวส่วนใหญ่มีความพึงพอใจต่อชีวิตความเป็นอยู่และการทำงานในประเทศไทย ได้แก่ ความพึงพอใจในที่อยู่อาศัย รายได้ สุขภาพ การทำงาน เพื่อนร่วมงาน และการใช้ชีวิตร่วมกับคนไทย การผสมกลมกลืนทางวัฒนธรรม การรับรู้ด้านสิทธิและการคุ้มครองแรงงาน การเข้าถึงการศึกษาของบุตรในระบบของการเรียนของไทย รวมทั้งความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน จึงทำให้มีแรงงานลาวกว่าครึ่งหนึ่งมีแนวโน้มที่จะอาศัยอยู่ประเทศไทยเป็นการถาวร นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับการศึกษาของ เกษมณี แคว้นน้อย และ บัวพันธ์ พรหมพักพิง (2554) พบว่า แรงงานลาวส่วนใหญ่ที่เข้ามาทำงานในประเทศไทยมีสภาพชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นเมื่อเปรียบเทียบกับตอนอยู่ สปป.ลาว หลายคนมีความรู้สึมีความสุขและพึงพอใจในชีวิต พอใจกับรายได้ มีฐานะทางเศรษฐกิจดีขึ้น มีเงินใช้จ่ายสำหรับตนเองและส่งให้ครอบครัว ถึงแม้จะมีหนี้สินบ้างก็ตาม รวมทั้งบริการทางด้านสาธารณสุขที่มีคุณภาพสูงกว่า สปป.ลาว

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะสำหรับการนำผลการวิจัยไปใช้

แรงงานข้ามชาติลาวที่ย้ายถิ่นข้ามพรมแดนมายังประเทศไทยมีอยู่เป็นจำนวนมาก และมีความหลากหลาย ซึ่งอาจตกเป็นเหยื่อจากผู้ที่แสวงหาผลประโยชน์โดยมิชอบ ถูกเอารัดเอาเปรียบจากนายจ้าง ดังนั้นหน่วยงานภาครัฐและเอกชนจำเป็นต้องให้ความสำคัญกับการทำงานกับกลุ่มแรงงานข้ามชาติมากยิ่งขึ้น ดังนี้

1.1 อบรมให้ความรู้กับแรงงานข้ามชาติที่เป็น “กลุ่มเสี่ยง” โดยเฉพาะแรงงานเด็กและผู้หญิง เกี่ยวกับสิทธิของแรงงาน กฎหมายแรงงาน และการขึ้นทะเบียนแรงงานที่ถูกต้องตามกฎหมาย

1.2 จัดให้มีศูนย์เตรียมความพร้อมของแรงงานข้ามชาติที่จะเข้ามาทำงานใหม่ และมีการให้ความรู้เบื้องต้นสำหรับการทำงานในประเทศไทย

1.3 จัดให้มีศูนย์ช่วยเหลือแรงงานข้ามชาติให้ครอบคลุมพื้นที่ต่างๆ ทั่วประเทศ โดยศูนย์ดังกล่าวต้องมีความพร้อมในเรื่องของการแก้ไขปัญหาของแรงงานข้ามชาติในเบื้องต้น พร้อมทั้งมีคณะทำงานที่ชัดเจน เป็นระบบ เพื่อความสะดวกรวดเร็วในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการทำวิจัยครั้งต่อไป

ควรศึกษาการย้ายถิ่นข้ามพรมแดนและสภาพชีวิตความเป็นอยู่ของแรงงานข้ามชาติอื่น เพื่อเป็นการต่อยอดองค์ความรู้แรงงานข้ามชาติในประเทศไทย ที่มีลักษณะเป็นพลวัตตามสภาพเศรษฐกิจสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป

เอกสารอ้างอิง

กนกวรรณ อุทองทรัพย์ และประเทือง ช่วยเกลี้ยง. (2562). การค้ามนุษย์เด็ก กรณีศึกษาแรงงานเด็กชาวเมียนมาร์ ลาว และกัมพูชา. วารสารสังคมสงเคราะห์ศาสตร์, 27(1), 46-70.

- เกตุขพรรณ คำพุม. (2550). **การนำเข้าแรงงานลาวในจังหวัดสงขลา: กระบวนการ ปัญหาและผลที่เกิดขึ้น**. วิทยานิพนธ์ ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนามนุษย์และสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เกษมณี แคว้นน้อย และ บัวพันธ์ พรหมพักพิง. (2554). คุณภาพชีวิตการทำงานของแรงงานอพยพลาว ในสถานประกอบการจังหวัดขอนแก่น. **วารสารวิจัย มข. (บศ.)**, 11(4), 135-156.
- จันทร์เพ็ญ เกตุสำโรง. (2557). **การจัดการแรงงานลาวในโรงงานอุตสาหกรรม จังหวัดนครราชสีมา**. วิทยานิพนธ์ ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนาสังคม มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- ชาติรี มูลสถาน. (2554). **การบริหารจัดการแรงงานต่างด้าวลาวในประเทศไทยใน พ.ศ. 2563**. วิทยานิพนธ์ ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการภาครัฐและเอกชน บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยคริสเตียน.
- ชูศักดิ์ สุทธิสา. (2556). **แรงงานข้ามชาติลาวภาคอุตสาหกรรมในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ**. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.).
- เนตรดาว เกาถวิล. (2549). เพศพาณิชย์ข้ามพรมแดน: ประสบการณ์ของหญิงลาวในธุรกิจบริการทางเพศในพรมแดนไทย - ลาว. **วารสารสังคมศาสตร์**, 18(2), 170-202.
- รัตนา จันทรเทว. (2554). การสัมผัสภาษา: ภาษาไทยและภาษาลาวของคนลาว. **วารสารสังคม ลุ่มน้ำโขง**, 7(3), 121-134.
- โสภิ อุ่นทะยา. (2556). ปรากฏการณ์แรงงานข้ามชาติ ณ ชายแดนอีสาน. **ประชาคมวิจัย**, 18(108), 11-17.
- อภิชาติ สุวรรณรัตน์ และ เกตุลา บุญปรากร. (2556). ลาวพลัดถิ่น : การกลายเป็นแรงงานข้ามแดนในพื้นที่จังหวัดสงขลา. **บทความวิจัยเสนอในการประชุมมหาดไทยวิชาการ ครั้งที่ 4** หน้า 134-141. สงขลา: มหาวิทยาลัยหาดใหญ่.
- อภิชาติ จำรัสฤทธิ์รักษ์, จรัมพร ให้อย่าง และ กัญญา อภิพรชัยสกุล. (2554). **ชีวิตความเป็นอยู่ของแรงงานข้ามชาติใน 11 จังหวัดสำคัญในประเทศไทย ปี พ.ศ.2553 ประชากรและสังคม 2554 “จุดเปลี่ยนประชากร จุดเปลี่ยนสังคมไทย”** (บรรณาธิการ, สุรีย์พร พันพืง และ มาลี สันสุวรรณ), 137-157.
- อรรถพงศ์ ลิ้มปัญญาวัฒน์. (2558). การจ้างแรงงานต่างด้าวของผู้ประกอบการในจังหวัดสุราษฎร์ธานี. **วารสารวิทยาการจัดการ**, 2(1), 93-113.
- อานันท์ กาญจนพันธุ์ และ ชัยพงษ์ สำเนียง. (2557). **แรงงานข้ามชาติ อัตลักษณ์และสิทธิความเป็นพลเมือง**. เชียงใหม่: สถาบันศึกษานโยบายสาธารณะ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- Changpitikoun, S. (2008). **Factors Influencing Child Workers' Migration from Lao PDR to Thailand and Consequences: A Case Study of Child Domestic Workers**. A Thesis, Master of Art Program in Southeast Asian Studies, Chulalongkorn University.
- Yamane, T. (1967). **Statistics, An Introductory Analysis**. (2nd Ed.). New York: Harper and Row.